

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КИЇВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Хрестоматія

Ужгород • РІК-У • 2022

УДК 343.132:343.102]:340.111.5

П 68

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний
університет» (протокол № 6 від 21 червня 2022 р.)
та Вченою радою Київського регіонального центру Національної академії
правових наук України (протокол № 6 від 19 липня 2022 р.)*

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора Кузнецова В.В.

Рецензенти:

- Вознюк А.А.** – завідувач наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.
- Дроботов С.А.** – доцент спеціальної кафедри №3 Інституту УДО України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук.

Укладачі:

- Сийплові М.В.** – професор кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор юридичних наук, доцент.
- Ступник Я.В.** – завідувач кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидат юридичних наук, доцент.
- Мацола А.А.** – доцентка кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», кандидатка юридичних наук, доцентка.
- Сийплові С.М.** – аспірантка кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

П 68 **Правове забезпечення оперативно-розшукової діяльності** : хрестоматія / укладачі: Сийплові М.В., Ступник Я.В., Мацола А.А., Сийплові С.М.; за заг. ред. В.В. Кузнецова. Ужгород : РІК-У, 2022. 660 с.

ISBN 978-617-8046-69-9

У хрестоматії відповідно до навчальної програми з курсу «Оперативно-розшукова діяльність» представлені основні нормативно-правові акти (станом на 15 липня 2022 р.), що застосовуються у регулюванні оперативно-розшукової діяльності (ОРД) та прокурорського нагляду за виконанням законів під час її здійснення, а також відповідна судова практика та практика ЄСПЛ.

Видання буде корисним для співробітників оперативних підрозділів, здобувачів вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність», слідчих, адвокатів, усіх, хто цікавиться питаннями оперативно-розшукової діяльності.

УДК 343.132:343.102]:340.111.5

ISBN 978-617-8046-69-9

© Сийплові М.В., Ступник Я.В., Мацола А.А.,
Сийплові С.М.; уклад., 2022

© ТОВ «РІК-У», 2022

ПЕРЕДМОВА	9
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	11
1.1. Загальне законодавство в сфері оперативно-розшукової діяльності	11
Конституція України від 28 червня 1996 року (витяги)	11
Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України від 18 лютого 1992 року №2135-XII (витяг).....	22
Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (витяги)	42
Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (витяги)	57
Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV (витяги)	82
Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI (витяги).....	98
Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI (витяги)	102
Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X (витяги)	104
1.2. Рішення Конституційного Суду України в сфері оперативно-розшукової діяльності	116
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 9 лютого 1999 року, № 1-рп/99. Справа № 1-7/99 (витяги)	116
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення статті 86 Конституції України та статей 12, 19 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про запити народних депутатів України) від 19 травня 1999 року. Справа N 1-12/99, № 4-рп/99 (витяги)	118
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про гарантії діяльності народного депутата України) від 10 квітня 2003 року, № 7-рп/2003. Справа № 1-14/2003 (витяги)	122

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності) від 26 червня 2003 року, № 12-рп/2003. Справа № 1-15/2003 (витяги)	129
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про деякі питання здійснення керівництва у сферах національної безпеки і оборони» від 25 лютого 2009 року, № 5-рп/2009. Справа № 1-3/2009 (витяги)	136
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України від 20 жовтня 2011 року, № 12-рп/2011. Справа № 1-31/2011 (витяг)	140
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року, № 2-рп/2012. Справа № 1-9/2012 (витяги)	146
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) від 18 квітня 2012 року, № 10-рп/2012. Справа № 1-13/2012 (витяги)	154

Розділ 2. СПЕЦІАЛЬНІ ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....

2.1. Профільне законодавство в сфері оперативно-розшукової діяльності.....

Про Службу безпеки України. Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII (витяги).....	159
Про попереднє ув'язнення. Закон України від 30 червня 1993 року № 3352-XII (витяги).....	174
Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю. Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII (витяги).....	189
Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Закон України від 23 грудня 1993 року № 3782-XII (витяг)	202
Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду. Закон України від 1 грудня 1994 року № 266/94-ВР (витяг)	212
Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів. Закон України від 23 грудня 1993 року № 3781-XII (витяг)	217

Про державну таємницю. Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII (витяги).....	228
Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори. Закон України від 5 лютого 1995 року № 60/95-ВР (витяги).....	243
Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними. Закон України від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР (витяги)	248
Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб. Закон України від 4 березня 1998 року № 160/98-ВР (витяги).....	251
Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV (витяги).....	260
Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV (витяги).....	270
Про Державну кримінально-виконавчу службу України. Закон України від 23 червня 2005 року № 2713-IV (витяги)	289
Про Службу зовнішньої розвідки України. Закон України від 1 грудня 2005 року № 3160-IV (витяг)	298
Про протидію торгівлі людьми. Закон України від 20 вересня 2011 року № 3739-VI (витяги)	299
Про прокуратуру. Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII (витяги).....	307
Про Національне антикорупційне бюро України. Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII (витяги).....	321
Про запобігання корупції. Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII (витяги).....	340
Про Національну поліцію. Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII (витяги)	347
Про Державне бюро розслідувань. Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII (витяги)	360
Про судоустрій і статус судів. Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII (витяги).....	374
Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII (витяги)	385
Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII (витяги)	397
Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX (витяги)	405
Про розвідку. Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX (витяги).....	407
Про Бюро економічної безпеки України. Закон України 28 січня 2021 року № 1150-IX (витяги)	422
2.2. Підзаконні акти в сфері оперативно-розшукової діяльності	438
Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України. Указ Президента України від 14 квітня 1999 року №379/99 (витяги)	438

Про порядок реєстрації нормативно-правових актів Служби безпеки України з питань контррозвідки, оперативно-розшукової діяльності та діяльності у сфері охорони державної таємниці. Указ Президента України від 29 червня 1999 року №767/99 (витяг)	442
Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні. Указ Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019 (витяг)	444
Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 (витяги)	451
Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України». Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. №447/2021 (витяги)	457
Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». Указ Президента України від 16 лютого 2022 р. №56/2022 (витяги)	461
Про реалізацію окремих положень Кримінального процесуального кодексу України. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 р. № 1104 (витяг).....	466
Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 (витяг)	474
Про затвердження та введення в дію Інструкції про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду. Наказ ГПУ, МВС України, ДПА України, СБУ, ДСА України від 27 серпня 2010 №51/401/649/471/23/125 (витяги)	484
Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ ГПУ, МВС України, СБУ, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Мінфіну, Мін'юсту від 16 листопада 2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (витяг).....	489
Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 липня 2017 р. №575 (витяги)	505
Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол. Наказ МВС України, Офісу Генерального прокурора, НАБУ, СБУ, ДБР, Мінфіну, Мін'юсту від 17 серпня 2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5 (витяги)	515
Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у військовій та оборонній сфері. Наказ Офісу Генеральної прокуратури від 22 листопада 2021 № 370 (витяги).....	525
2.3. Судова практика в сфері оперативно-розшукової діяльності.....	528
Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно – розшукової діяльності, дізнання і досудове слідство. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 березня 2008 р. № 2 (витяг)	528

Постанова Верховного Суду від 21 березня 2018 року у справі № 751/7177/14 (провадження № 51-1285км18) (витяг)	533
Постанова Верховного Суду від 7 червня 2018 року у справі № 604/1071/14-к (провадження № 51-809км18) (витяг)	534
Постанова Верховного Суду від 17 вересня 2019 року у справі № 285/3351/13-к (провадження № 51-7250 км18) (витяг)	535
Постанова Верховного Суду від 21 листопада 2019 року у справі № 154/1350/17 (провадження № 51-1027км19) (витяг)	537
Постанова Верховного Суду від 5 грудня 2019 року у справі № 750/883/15-к (провадження № 51-8км18) (витяг)	538
Постанова Третньої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 11 грудня 2019 року у справі № 199/4010/16-к (провадження № 51-3485 км 19) (витяг).....	539
Постанова Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 161/5306/16-к (провадження № 51-3498км19) (витяг).....	546
Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 05 березня 2020 року у справі №823/1811/16 (провадження №К/9901/17426/18) (витяг)	548
Постанова Верховного Суду від 16 грудня 2020 року у справі № 661/4683/13-к (провадження № 51-1008 км20) (витяг)	554
Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 09 червня 2021 року у справі № 640/31193/20 (провадження № К/9901/6145/21) (витяг)	556
Постанова Верховного Суду від 10 червня 2021 року у справі № 532/1240/16-к (провадження № 51-1304км21) (витяг)	564

Розділ 3. МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

566

3.1. Міжнародні конвенції (договори) у сфері оперативно-розшукової діяльності.....

566

Загальна декларація прав людини, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.	566
Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. із змінами та доповненнями (витяги)	567
Мінімальні стандартні правила поведіння з в'язнями (витяги)	572
Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (витяги)	576
Конвенція проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння і покарання (витяги)	582
Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами щодо підтримки правопорядку (витяги).....	584
Мінімальні стандартні правила організації об'єднаних націй щодо заходів, не пов'язаних з ув'язненими (Токійські правила).....	589
Типовий договір про взаємну допомогу в галузі кримінального правосуддя (витяги)	592
Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (витяг)	595

3.2. Рішення Європейського суду з прав людини у сфері оперативно-розшукової діяльності.....	601
Справа «Тайшейро (Таксейра) де Каштро (Teixeira de Castro) проти Португалії» (заява №44/1997/828/1034). Рішення ЄСПЛ від 09.06.1998 р. (витяг)	601
Справа «Секейра (Sequeira) проти Португалії» (заява №73557/01). Рішення ЄСПЛ від 06.05.2003 р. (витяг)	602
Справа «Педерсен і Бодшор (Pedersen and Bodshor) проти Данії» (заява №49017/99). Рішення ЄСПЛ від 17.12. 2004 р. (витяг)	603
Справа «Ваньян (Vanuyan) проти Російської Федерації» (заява №53203/99). Рішення ЄСПЛ від 15.12.2005 р. (витяг)	606
Справа «Худобін (Khudobin) проти Російської Федерації» (заява №59696/00). Рішення ЄСПЛ від 26.10.2006 р. (витяг)	607
Справа «Волохи ((Volaches) проти України» (заява № 23543/02). Рішення ЄСПЛ від 02.11.2006 р. (витяг)	609
Справа «Раманаускас (Ramanauskas) проти Литви» (заява 74420/01). Рішення ЄСПЛ від 05.02.2008 р. (витяг)	612
Справа «Малінінас (Malininas) проти Литви» (заява №10071/04). Рішення ЄСПЛ від 01.07.2008 р. (витяг)	614
Справа «Биков (Буков) проти Російської Федерації» (заява №4378/02). Рішення ЄСПЛ від 10.03.2009 р. (витяг)	615
Справа «Барак Хан (Burak Hun) проти Туреччини» (заява №17570/04). Рішення ЄСПЛ від 15.12.2009 р. (витяг)	618
Справа «Баннікова (Bannikova) проти Російської Федерації» (заява №18757/06). Рішення ЄСПЛ від 04.11.2010 р. (витяг)	619
Справа «Веселов та інші (Veselov and others) проти Російської Федерації» (заяви № 23200/10, 24009/07 та 556/10). Рішення ЄСПЛ від 02.10.2012 р. (витяг)	623
Справа «Сепіл (Serpil) проти Туреччини» (заява №17711/07). Рішення ЄСПЛ від 12.11.2013 р. (витяг)	629
Справа «Санду та інші (Sandu and Others) проти Молдови» (заява №16463/08). Рішення ЄСПЛ від 11.02.2014 р. (витяг)	631
Справа «Лагутін та інші (Lagutin and other) проти Російської Федерації» (заяви №6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08, 7451/09). Рішення ЄСПЛ від 24.04.2014 р. (витяг)	633
Справа «Фюрч (Furcht) проти Німеччини» (заява № 54648/09). Рішення ЄСПЛ від 23.10.2014 р. (витяг)	637
Справа «Носко і Нефьодов (Nosko and Nefedov) проти Російської Федерації» (заява №5753/09, №11789/10). Рішення ЄСПЛ від 30.10.2014 р. (витяг)	641
Справа «Раманаускас (Ramanauskas) проти Литви (№2)» (заява № 55146/14). Рішення ЄСПЛ від 20.02. 2018 р. (витяг)	642
Справ «Чохонелідзе (Chokhonelidze) проти Грузії» (заява № 31536/07). Рішення ЄСПЛ від 28.06.2018 р. (витяг)	647
Справа «Акбай та інші (Akbay and others) проти Німеччини» (заява № 40495/15 та 2 інші). Рішення ЄСПЛ від 15.10. 2020 р. (витяг)	652
Справа «Берлізев (Berlizev) проти України» (заява № 43571/12). Рішення ЄСПЛ від 08 липня 2021 р. (витяг)	657

До прийняття Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ діяльність оперативних підрозділів правоохоронних органів незалежної держави Україна регламентувалася переважно відомчими нормативно-правовими актами, які містили інформацію закритого, таємного характеру. З 1991 року поступово формується система законодавчого забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Вона стала носити в значній мірі відкритий, процесуальний характер.

Сьогодні оперативно-розшукова діяльність визнається науковцями і практиками правоохоронних органів найбільш дієвим і ефективним механізмом в запобіганні, виявленні, припиненні кримінальних правопорушень. Тому її сучасний формат вимагає від закладів вищої освіти, які мають право відповідно до ліцензії готувати та випускати фахівців зі спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність», поглибленого психологічного, інтелектуально-логічного, наукового і професійного підходу. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» є одним з таких закладів вищої освіти, який має достатнє навчально-методичне забезпечення, навчально-тренувальні бази, науково-педагогічний потенціал та науково-педагогічний склад, який здатний вирішувати поставлені задачі відповідно до освітньо-професійної програми підготовки висококваліфікованих бакалаврів, магістрів за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність».

Викладання дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність», яка є обов'язковою дисципліною здобувача вищої освіти юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» (освітня програма «Оперативно-розшукова діяльність»), ґрунтується на неухильному дотриманні вимог чинного законодавства. Відповідно до вимог програми в результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати: Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», норми конституційного, кримінального, кримінального процесуального, кримінально-виконавчого права й інших нормативно-правових актів з питань оперативно-розшукової діяльності; положення відповідних відкритих відомчих наказів, розпоряджень та інструкцій; порядок взаємодії оперативних підрозділів з іншими військовими формуваннями, утвореними відповідно до діючого законодавства, органами державної влади та місцевого самоврядування України, підприємствами, установами й організаціями незалежно від форм їх власності, представниками іноземних держав під час здійснення оперативно-розшукових заходів щодо запобігання, виявлення, припинення кримінальних правопорушень.

Очевидність актуальності як самої навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність», так і правової основи оперативно-розшукової діяльності зокрема, та відсутність хрестоматії, яка б компактно та зручно для її користувачів давала б змогу вивчати правову основу оперативно-розшукової діяльності, спонукало укладачів цього видання зробити перший крок до систематизації нормативно-правової бази з оперативно-розшукової діяльності. Даний навчальний матеріал було розподілено на 3 блоки (1. Загальні правові засади оперативно-розшукової діяльності; 2. Спеціальні правові засади оперативно-розшукової діяльності; 3. Міжнародні правові засади оперативно-розшукової діяльності), згідно з навчальною програмою вказаної дисципліни. Зміст роботи включають положення (як повний текст, так і витяги) основних нормативно-правових актів, що регламентують організацію і здійснення оперативно-розшукової діяльності; положення відповідних відкритих відомчих наказів, розпоряджень та інструкцій; рішення (вироки, постанови) судів тощо.

Метою опанування положеннями, які наведені в хрестоматії, є: набуття знань щодо правових основ оперативно-розшукової діяльності; правильного тлумачення і застосування норм конституційного, кримінального, кримінального процесуального права та інших нормативно-правових актів у повсякденній практичній діяльності оперативних підрозділів – суб'єктів оперативно-розшукової діяльності; набуття знань, вмінь і навичок виявлення, збирання, дослідження й використання інформації з метою запобігання кримінальним правопорушенням відповідно до сучасних реалій життя.